

**5199 SAYILI HAYVANLARI KORUMA
KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA
DAİR KANUN TEKLİFİNİ
DEĐERLENDİRME RAPORU**

EKİN VE NESİL DERNEĞİ

HAZİRAN 2021

ANKARA

Ekin ve Nesil Derneği; “Başta İnsan Olmak Üzere Çevre ve Bütün Varlığın Doğasının Korunması” amacıyla 2013 yılından bu yana Ankara’da faaliyet göstermektedir. Amacımız doğrultusunda çalışma yöntemi olarak, dernek olarak yapacağımız faaliyetler yanında, uzmanlar, akademisyenler, diğer STK’lar ve kamu kuruluşları ile de işbirliği halinde çalışmalar yapmaktır.

Başarıya Ulaşmış Çalışmalarımıza Örnekler;

- Yaz Saati Uygulaması Bütün Yıl Devam Etsin Kampanyası
- Fuhuş Kartlarının Sokaklara Yayılmasının Engellenmesi Çalışması (Ankaralı STK larla Yaşanabilir Şehir Platformu olarak çalışılmıştır.)
- İstanbul Sözleşmesi Raporu Çalışması (İstanbul Sözleşmesi Çalışma Platformu oluşturuldu.)

Son zamanlarda sıkça gündeme gelen ve Meclis te görüşülmesi beklenen 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifindeki yanlışlıklara ve ilerde ortaya çıkabilecek telafisi çok zor ve sakıncalı durumlara dikkatinizi çekmek amacıyla bu Raporu sunuyoruz.

Ekin ve Nesil Derneği olarak, yaptığımız araştırmalar, kamuoyunun yaklaşımı, hukukçu, ziraat mühendisi ve eğitimcilerden aldığımız görüşler neticesinde, Kanun Tasarısının hayvan ve insan ilişkisine ilişkin tanımlar, öneriler ile metin bölümlerinde, insanın ve hayvanın doğasına aykırı yaklaşımlar tespit edilmiştir.

Özetle; Kanun Tasarısının genel gerekçesi, 1 inci, 2 nci, 5 inci maddeleri ve bu maddelerin gerekçelerinde düzenlenen ve tasarının tümüne hakim olan yaklaşım ile hayvanların insanlar gibi bizatihi bağımsız, hak sahibi varlıklar olarak tanımlanması insan ve hayvan fitratı ile bağdaşmayan bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Şöyleki;

- Son zamanlarda basında öne çıkarılan bazı hayvanlara karşı yapılan eziyet ve kötü muamelelerin önlenmesi amacıyla kamuoyunda bir kanun çıkarılması isteğinin güç kazandığı görülmektedir.
- Öncelikle, insanın fitratında ve toplum genelinde zaten var olan hayvanları sevme ve korumaya yönelik merhamet ve şefkat duygularının güçlendirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini düşünüyoruz.
- Hayvanlara eziyet edilmesinin, aç ve susuz bırakılmasının, çirkin muamele edilmesi ve canice öldürülmesinin önlenmesi amacıyla var olan cezai düzenlemelerin gözden geçirilerek caydırıcı cezai müeyyideler ve tedbirler getirilmesi çalışmalarını destekliyoruz.
- **Kanun Teklifinin Adı “Hayvanların Korunması Kanunu Olarak Kalmalıdır.”**
- “Hayvan Hakları” kavramı hayvanların emanet olarak kabul edilip korunması yerine, insanlarla yarışan haklarının olduğunun kabul edilmesi iddialarını getirebilir. Toplum hayatını olumsuz etkileyeceğini, insan hayatı için ciddi tehlike oluşturan var olan

durumu daha da ağırlaştıracağını, karışıklıklar oluşturacağını ve kargaşaya yol açacağını öngörmekteyiz.

- Sorumluluk yüklenemeyen hayvanların insanların da üstünde bir mertebeye çıkarılmasının, hayvan haklarını koruma derneklerinin yaptıkları lobi faaliyetleri sonrasında yasalaştırılması düşünülen tasarının uygulamada problemlere yol açacağı kanaatindeyiz.
- Kanun Teklifinde yeni getirilen suçlar ve cezalarda suçun açıklıkla tanımlanmamış ve muğlak olması, adli kurumların zaten var olan yoğunluğunu daha da artıracak, sistemin tıkanmasına sebep olacaktır.
- **Başiboş hayvanlar, bakımı yapıldıktan sonra yeniden alındığı yere bırakılmamalı, kontrol altına alınmalıdır.**
- “Hayvan Hakları” kavramı, hayvan kaynaklı ürün tüketiminin aleyhindeki akımlara güç verecek, insanların temel gıda kaynağı olan hayvansal gıdaların tüketilmesinin engellenmesi ile insanların yetersiz ve dengesiz beslenme trendleri hız kazanacak, çocukların sağlıklı gelişimi ile gelecek nesillerin ve toplumun sağlığı riske girecektir.
- **Kurban kesme ibadetinin yerine getirilmesine karşı çıkılmasına dayanak oluşturacak**, dini inanç sahiplerinin hayvan düşmanı, hayvanfobik gibi suni üretilen kavramlarla yaftalanmalarına yol açılmış olacaktır.
- İnsanların yararlanması için yaratılmış hayvanları insanın eşiti ya da efendisi konumuna yükselten aşırı ve dengesiz düşüncelerden endişe edilmektedir.
- Türkiye’de satış yapan köpek maması firmalarından komisyon alan hayvan dernekleri, belediye personeli ve devlet memurlarının bulunduğu bilgisi düşündürücüdür.
- Sokaklarda başiboş dolaşan hayvanların kısırlaştırma yolu ile kontrol altına alınmasını destekliyoruz.
- İlişikte gönderdiğimiz haber örneklerinde de görüleceği üzere, sokaklarda başiboş dolaşan köpeklerin, küçük büyük demeden birçok insanın canına ve malına zarar verdiğini, kitle iletişim araçları ve sosyal medyadan sürekli olarak izlemekteyiz. Başiboş sokak köpeği korkusundan sokağa çıkamayan çocuklarımız bulunmaktadır. ABD ve gelişmiş Avrupa ülkelerinde hiç bir hayvanın sokaklarda başiboş bırakılmadığı, Hindistan gibi hayvanı kutsayan ülkelerde sokaklarda hayvanların dolaştığı malumdur.
- Başiboş hayvanlar trafik kazalarını ve buna bağlı olarak mal ve can kaybını artırmaktadır. Sokaklara sahipsiz köpek bırakılması, kontrolsüz bir şekilde beslenmesi çevre kirliliğine de sebep olmaktadır.

Konuyla ilgili itiraz sebeplerimiz ve çözüm önerilerimiz detayları ile ilişikteki dosyada sunulmuştur. Kanun Teklifinin Meclis’ten geçmeden önce konuya duyarlı daha fazla sivil toplum örgütlerinin katılımı ile yeniden incelenip hataların düzeltilmesinin ileride çıkacak telafisi güç sorunları önleyeceğini düşünmekteyiz. Kanun Teklifinin yasalaşmasının ertelenmesi mümkün görülmez ise önerilerimiz doğrultusunda değişiklik yapılarak yasalaştırılmasını talep ediyoruz.

Saygılarımızla... Haziran, 2021

EKİN VE NESİL DERNEĞİ BŞK.

Av. Zeynep ŞEN SAYIMLAR

I.BÖLÜM

A) GİRİŞ

Son zamanlarda hayvanlara yapılan işkence ve kötü muamelelerle sürekli gündeme getirilen ve 1 Temmuz 2004'te yürürlüğe giren 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununu değiştirmeyi amaçlayan yeni kanun tasarısının dayandığı ilkeler, görüşler ve yaklaşımlar şu şekilde açıklanabilir:

“1) *Hayvan haklarını* korumaya yönelik çıkartılan yasalar hayvanlar ve insanlar eşittir anlayışına dayanmalıdır. “*Temel yaşam ve hürriyet hakkına istinaden, insanlar ve hayvanlar eşittir, aralarındaki ilişki efendi-köle, yönetici-yönetilen, üst-alt ilişkisi değildir. Hayvan hakları, insan haklarının doğal bir uzantısıdır. İnsanlar, hayvanlardan üstün tutulamaz. Hayvan hakları mücadelesi "temel haklar" yaklaşımına sahip olmalıdır. Hayvanların bir "benliği" vardır ve "özel deneyimlere" (örneğin acı çekmek gibi) sahiptirler. Temel hakların sadece insanlar için geçerli olduğunu söylemek "türcülük" tür ve ayrımcılığın daha zor farkında olunan bir çeşididir.*

2) *İnsanların hayvanlardan üstün olduğu yargısı daha çok tek tanrılı dinlerden kaynaklanmaktadır. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam dahil pek çok inanca ait kutsal kitap, yaratılan her şeyin insanlara hizmet amacıyla yaratıldığı anlayışını kabul eder. Hayvanların yaratıcıya kurban edilmesi bütün dinlerin inançlarında mevcuttur.*

3) *İnsanoğlu da hizmetine sunulan her varlığı ilahi kanunlar dahilinde yerli yerinde kullanması gerekir. Hayvanların eziyet görmeme, işkence edilmeme, acı çektirilmeme gibi haklarının yanında binaları ve yolları hayvanlara yer açacak şekilde yeniden tasarlamak ya da refakatçi hayvanlar için etkin koruma modelleri geliştirmek gibi pozitif haklara ilişkin düzenlemeler de yapılmalıdır.*

4) *İnsan türü hayvan türünü sömürmektedir. Hayvanlar da insanlar gibi yaşama hakkına sahip olup insanın yaşamını öncelemek için hayvanlar kullanılmaz, yiyecek olarak görülemez.”*

Ekin ve Nesil Derneği olarak bu raporu hazırlamaktaki amacımız, insanların ve hayvanların doğru şekilde tanımlanması ve konumlandırılmasının sağlanmasıdır. Burada bir "zihniyet değişimi" amaçlanmaktadır. İnsanın “eşref-i mahlûkat” olduğu inancı, hayvan sömürsünü meşrulaştırdığı gerekçesiyle ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bu işin bir süre sonra ideolojik/politik boyutu olacak ve eğer burada dur denilmezse daha sonra “Sizler hangi hakla hayvanları kurban ediyorsunuz?” sorusu sorulacak, böylece İslâm'ın yaygın ibadetlerinden kurban kesme uygulaması devre dışı kalabilecektir. Eğer bu yapılabilirse her şey yeniden tanımlanacak, bildiğimiz hemen her şey yeniden bir düzenlemeye tabi tutulacaktır. Hayvana "insan" gibi muamele edilen bir dünyada, insanın da hayvani yönü daha bir kabul edilebilir hale gelecektir.

Esas olan insanlara emanet edilen ve hizmetine sunulan hayvanların korunması ve düzenlemelerin de bu esas üzerine yapılmasıdır. İnsanın fitratında ve toplum genelinde zaten var olan hayvanları sevme ve korumaya yönelik merhamet ve şefkat duygularının güçlendirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması için gerekli tedbirlerin alınması gereklidir. Ancak hayvanları insanlara eşit veya üste çıkaracak düzenlemeler yapmak ilerde telafisi zor problemlere ve kargaşalara yol açacaktır.

B) ULUSLARARASI HUKUKİ DÜZENLEMELER

Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi: UNESCO tarafından hayvanların maruz kaldıkları kötü muameleler, haklar kuramı temelinde göz önüne alınarak Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi hazırlanmış ve 15 Ekim 1978'de Paris'te ilan edilmiştir. Bu bildirgeye göre bütün hayvanlar, yaşam önünde eşit doğarlar ve dolayısıyla var olma hakkına sahiptirler. Söz konusu Bildirge, bütün türlerin doğal denge içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul etmiştir. Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi, hayvanların da insanlar gibi birer canlı olduklarını, hissedebildiklerini, bazı duyguları insanlar gibi yaşayabildiklerini, kısmen de olsa bilinçli varlıklar olduklarını ve hayvanların hakları olduğunu belirten ilk uluslararası belgedir. Bildirge, hukuki yönden herhangi bir bağlayıcılık taşımamaktadır. Çünkü Bildirge, devletler tarafından imzalanıp, usulüne göre onaylanmış bir uluslararası sözleşme değildir.

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi: Türkiye'de hayvanları korumaya yönelik milletlerarası düzenleme, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'dir. Türkiye söz konusu sözleşmeyi, 18 Kasım 1999 tarihinde imzalamış, 28 Kasım 2003 tarihinde ise onaylamıştır. Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Dair 4934 sayılı Kanun ise 22.07.2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

C) ULUSAL DÜZENLEMELER

Tarihsel sürece bakıldığında, sahipsiz hayvanlar ile ilgili çalışmalar, 1991 yılına kadar belediyelerin görev ve sorumluluk alanına girerken, bu tarihte Çevre Bakanlığı'nın kurulmasıyla sorumluluk, bu iki kurum arasında paylaştırılmıştır. Çevre Bakanlığı, yasal çerçevenin hazırlanması, sahipsiz hayvanlar ile ilgili strateji ve planların yapılması ve denetim konularında görevlendirilirken, çıkarılacak yasanın uygulanması ile ilgili sorumluluk belediyelere bırakılmıştır. Ülkemizde ilk yasal düzenleme, 1 Temmuz 2004 Tarihli 25509 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile gerçekleşmiştir. 2006 yılında da "Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği" yayınlanmıştır. Gerek 5199 sayılı Kanun gerek Uygulama Yönetmeliği gereğince; sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların toplatılması, kısırlaştırılması, aşılanması, gerekli tıbbî bakımlarının yapılması ve alındıkları ortama geri bırakılması gibi hususlara yönelik bir takım esaslar belirlenmiştir. Kanunda yetkili makam olarak tanımlanan Tarım ve Orman Bakanlığı (Çevre ve Orman Bakanlığı) yetkilerini il müdürlükleri ve yerel yönetimlere devretmiş durumdadır.

Hayvan Sahibinin Sorumlulukları, kusursuz sorumluluk alt başlığı altında Türk Borçlar Kanununun 67 ve 68. maddelerinde düzenlenmiştir. Bir hayvanın bakımını ve yönetimini üstlenen kişi, sahibi olduğu hayvanın başkasına zarar vermesini önleyecek tedbirleri almada gerekli özeni ve dikkati göstermek zorunda tutulmuştur. Hayvan bulduranın sorumluluğu, özel bir sorumluluktur. Anılan madde hükmüne göre, hayvana dikkat, özen ve gözetim görevini üzerine alan ve ondan sürekli şekilde faydalanan kişi, hayvanı bulduran sıfatıyla bu hayvanın sebebiyet vermiş olduğu zararları ödeme yükümlülüğü altındadır. Türk Borçlar Kanunu'nun 67. maddesi gereğince hayvan bulduranın sorumluluktan kurtulabilmesi; hayvanı, hal ve şartlara göre, gerekli bulunan özenle gözetmiş olduğunu ya da bu özen gösterilmiş olsaydı bile, zararın önlenemeyeceğini ispat etmesine bağlıdır. Bu durumun ispat edilememesi halinde oluşan zararı tazmin etmek zorundadır. Bu zarar maddi bir zarar olabileceği gibi manevi bir zarar da olabilir.

D) DİNİMİZİN HAYVANLARA BAKIŞI

Dinimiz, hayvanlara merhametle muamele etmeyi, onlara eziyet verici davranışlardan kaçınmayı emreder. İslâm dininin hayvanlara ve onların haklarına verdiği önemden bahsederken, dikkat çekilmesi gereken hususlardan birisi de, insanın bu canlılarla münasebetinin keyfiyetidir. Yüce Allah, hayvanları yaratılıştan insanın menfaatine amade kılp, hizmetine vermiş ve onun hayvanlara nasıl davranması gerektiğini de belirtmiştir. İslâm, bir taraftan hayvana eziyet vermeyi ve ona gücünün üstünde yük yüklemeyi yasaklarken, diğer taraftan da hayvanı tabi değerinin üstüne çıkarmayı, insanlar tarafından hizmet edilen bir varlık (çoğu kerelerde tapılan bir mabut) derecesine yükseltmeyi de kabul etmemiştir. Hayvanların insanın emrine verilmiş birer emanet olduğu, emanetin gereği olarak korunup gözetilmesi, bir prensip olarak hayvanların yaratılışlarına uygun şekilde muamele görmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de de şu ifadeler yer almaktadır: "Hayvanları da O yarattı. Onlarda sizin için bir ısınma ve birçok faydalar vardır. Hem de onlardan yersiniz. Onları akşamleyin getirirken, sabahleyin salıverirken size sergiledikleri bir güzellik de vardır. Onlar, ağırlıklarınızı sizin için ancak zorlukla varabileceğiniz beldelere taşırlar. Kuşkusuz Rabbiniz çok şefkatli, çok merhametlidir. Hem binesiniz diye, hem de süs olarak atları, katırları ve merkepleri de yarattı"¹.

Bu konuda bazı Hadis-i Şerifler de şu şekildedir: "Yaşamakta olan her canlıyı sulamakta sevap vardır"². "... Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'tan korkunuz!... Onlara elverişli hallerinde bininiz ve elverişli hallerinde onları yiyiniz"³.

Tarih boyunca hayvanlarla bir arada yaşamaya alışmış, onlara bakan ve gözeten Osmanlı toplumu, inancının da gereği olarak hayvanlara karşı olan merhamet duygusunu, hayvanlara hizmet eden vakıflar kurarak kurumsallaştırmıştır. 1613 yılın da Sultan I. Ahmed tarafından kurulan bir vakıf, sofralardan artan yiyeceklerin çöpe atılmayarak toplanmasını ve yaban hayvanları ile kuşlara verilmesini sağlamaktaydı. Yine Bursa'da 19. yüzyılda göçmen kuşların bakımının yapılması amacıyla kurulan ve "dünyanın ilk hayvan hastanesi" olduğu bildirilen, "Gurabahane-i Laklakan (Düşkün Leylekler Evi) olarak bilinen göçmen kuşlar hastanesinde geçmişte başta leylekler olmak üzere her türlü kuşun bakımı ve tedavisi yapılmıştır.

¹ Nahl Suresi 3-8. Ayetler

² S. Buhari, Tecrit, 7/224.

³ S. Ebû Dâvut, 10/38.

II. BÖLÜM

A) ÜLKEMİZDE BAŞIBOŞ HAYVANLAR MESELESİ

Başiboş hayvanlar ve özellikle de başiboş köpekler bir insan hakları, toplum ve çevre sağlığı meselesidir. Kontrol altına alınmayan sahihsiz hayvanlar için sokaklar güvenilir bir mekân veya yuva değildir. Bu hayvanlar açlık, susuzluk, iklimsel koşullar, hastalık, işkence, insanlar tarafından yapılan kötü muameleler, güçlü hayvanların zayıf hayvanlara verdiği zararlar, birbirleri ile yapmış olduğu kavgalar gibi çeşitli zorluklarla mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar.

Diğer taraftan sokakta bulunan ve kontrol edilemeyen sahihsiz hayvanlar insanlar için de güvenilir bir çözüm değildir. İnsanların vücut bütünlüğü ve can güvenliğini tehdit etmeleri, kuduz gibi hastalıkları bulaştırma, insanları ısırma, hayvanların neden olduğu trafik kazaları (maddi hasar, ölüm ya da yaralanma ile sonuçlanan vakalar bulunmaktadır), sokaklara büyük dışkılar bırakma, bahçelere dalma gibi risklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede gerek insan hayatı ve hakları gerek hayvanların sağlıklı yaşaması bağlamında hayvanlara yönelik şiddetin ve kötü muamelenin görmezden gelinmemesi ve duyarlı olunması gerektiği gibi insanların uğradığı saldırılar ve zararlar da görmezden gelinmemelidir.

Sahihsiz, başiboş bir şekilde sokaklarda dolaşan hayvanlar, insanlar için güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Zaman zaman medyaya yansıyan haberlerde de görüldüğü üzere köpekler insanlara saldırmakta, bu saldırılar bazen yaralanmalarla bazen de ölümlerle sonuçlanmaktadır. Günümüzde artık sokaklarda hayvanların saldırısına uğrama korkusu duymadan gezebilen insan sayısı gittikçe azalmaktadır.

Bu konuda gazeteci-yazar Fuat Uğur'un 4 Mart 2021'de kaleme aldığı araştırmaya göre, "2018 yılı itibarıyla 283 bin 185 kişi köpeklerin saldırısına uğramıştır. Bu bilgi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 2019 tarihli komisyon raporunun ZOONOTİK HASTALIKLAR başlıklı bölümünde yer alıyor. 2018 yılında sokak hayvanlarıyla "temas" nedeniyle yaşanan kuduz vakası sayısı 283 bin 185 olarak belirtiliyor." ⁴

Başiboş sokak hayvanlarının neden olduğu tehlikeler sadece yaya güvenliği ile sınırlı değildir. Medyaya yansıyan pek çok kaza haberi de sokak hayvanları ile ilgilidir. İnsan, doğası gereği güvenliği tehlikeye girdiğinde tehlikeli olan bir varlıktır. Güvenlik sorunu ortaya çıktığında insan insanı bile öldürebilmektedir.

Ülkemizde basın ve yayın organlarına yansıyan bir hayvana yapılan şiddet kamu vicdanını yaraladığı gibi köpek kovalamasından kaçan bir çocuğun trafik kazası sonucu ölümü ya da köpek saldırısı sonucu kuduzdan yaşamını yitiren bir çocuğun durumu, parkta spor yaparken köpek saldırısıyla oluşan yaralanmalar gibi olaylar da kamu vicdanını yaralamaktadır. (Başiboş Sokak Köpeklerinin İnsanlara Verdiği Zararlarla İlgili Haberler ektedir.)

Bu kapsamda hayvanlara yapılan kötü muamelelere sessiz kalınmaması gibi insanların yaşadığı sorunların da göz ardı edilmeyerek kişilerin kamusal alanlarda güven içinde yaşamasını sağlayan

⁴ <https://m.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/fuat-ugur/617862.aspx>

önlemlerin alınması gerekmektedir. Sokakta başıboş köpek varlığı toplumun ve kişilerin huzur ve sükûnunu bozuyorsa kamu sağlığı açısından ciddi tehlikeler barındırıyorsa, trafik güvenliğini tehlikeye atıyorsa, vatandaşın yürüyüşüne, koşmasına, bisiklete binmesine engel oluyorsa, saldırıp hırlıyorsa, yaralıyorsa kanun yapıcının bunları göz önüne alması gerekmektedir. Vatandaşın huzur ve güvenliğini sağlamak anayasal bir görevdir, haktır. Bu sebeple çıkarılmak istenen kanun aynı zamanda Anayasaya da aykırıdır.

B) DÜNYA ÜLKELERİNDE BAŞIBOŞ HAYVANLAR MESELESİ

Başıboş sokak köpekleri başta Avrupa’da bulunan ülkeler olmak üzere dünyanın pek çok gelişmiş ülkesinde karşılaşılan temel sorunlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 1990 yılında dünya üzerindeki köpek sayısının 500 milyon olduğu (insan nüfusunun 10’da biri) ve bu sayının yaklaşık olarak %75’inin de başıboş olduğu tahmin edilmektedir. (IV. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları, 30 Mart-1 Nisan 2018, Antalya, s. 390.)

1) Birleşik Krallık

1878 yılında kayıt altına alınma işlemi zorunlu tutulmuş, 1988 yılında da uygulama ortadan kaldırılmıştır. Ancak 2005 yılında çıkarılan kanunla, başıboş sokak hayvanlarının toplanması, yerel otoritelerin sorumluluğuna verilmiştir. Sahipsiz sokak hayvanlarının sayısını kontrol altına almak için kısırlaştırma yöntemine başvurulmaktadır. Toplanan hayvanlar 7 gün boyunca yerel otoriteler tarafından barınaklarda tutulmakta olup, bu süre sonunda sahiplendirilemeyen hayvanlar hayvan refahı kuruluşlarına gönderilmekte ya da bu hayvanlara ötenazi uygulanmaktadır. Diğer taraftan Ceza Kanununa göre yasal olmayan hayvan öldürmeleri “hayvan cinayetleri” başlığı altında düzenlenmiş olup yasal olmayan yöntemlerle ve izinsiz olarak hayvanları öldürmek yaptırıma bağlanmıştır.

2) Amerika Birleşik Devletleri

Amerika’da kedi ve köpeklerin sokaklarda başıboş dolaşmasına müsaade edilmemektedir. Başıboş hayvanlar hayvan barınaklarında toplanmakta, sahiplenilmeyen hayvanlar bir süre bekletildikten sonra sokaklara bırakmak yerine uyutulmaktadır. Hayvanların uyutulmasına engel herhangi bir uygulama yoktur. Araştırmalarımız sonucunda sadece 2012 yılında yaklaşık dört milyon kedi ve köpeğin uyutulduğu, sonraki yıllarda ise kısırlaştırma yoluyla hayvanların çoğalmasının önüne geçilmesine rağmen hergün 1700 köpek ve kedinin hayvan barınaklarında uyutulduğu bilgisine ulaşılmıştır.

3) Fransa

Tanımlama ve kayıt altına alma işlemlerinin gerçekleştirilmesi bir zorunluluk olmasına rağmen, uygulamada ciddi sorunlarla karşılaşılmaktadır. Kaybolan veya terk edilen başıboş sokak hayvanları geçici bir süre için barınaklarda tutulmaktadır. Bu süre zarfında sahibi bulunamayan ya da yeniden sahiplendirilemeyen hayvanlara, veteriner hekimler gözetiminde ötenazi uygulanabilmektedir. Bu durum, hayvanların sağlıklı ve genç olup olmadığına bakılmaksızın itlaf edilmesi sonucunu doğurması nedeniyle hayvan severler tarafından sıkça eleştirilmektedir. Ayrıca hayvan hakları ceza kanununda düzenlenmiş ve hayvan haklarına aykırı muameleler suç kabul edilmiştir. Hayvanlara yapılan işkenceler hayvanların kötüye kullanılması ve zalimlik suçlarına Fransız Ceza Kanununun 521/1 numaralı maddesine göre iki yıl hapis ve 30.000 € para cezası uygulanabilmektedir.

4) Almanya

Sahipsiz hayvan kontrolü ile ilgili etkili bir yasal zemin bulunmaktadır. İlgili mevzuatın uygulanmasından yerel otoriteler sorumlu tutulmuştur. Sahipsiz hayvanlara yönelik zorunlu kayıt sistemi uygulanmakta olup köpeklerin tanımlanmasında mikroçip veya dövme yaygın olarak kullanılmaktadır. Ülkede hayvan popülasyonunu kontrol altına almak için yerel düzeyde eğitim programları uygulanmaktadır. Almanya'nın en önemli kararlarından birisi de ötenazi işleminin yasak olmasıdır. Sokakta bulunan başıboş hayvanlar kontrol altında tutulabilmeleri için toplanmakta, barınaklara/bakımevlerine yerleştirilmektedir.

5) Belçika

Ülkede mikroçip ve dövmeler yardımıyla zorunlu kayıt sistemi uygulanmaktadır. Belçika'da yerel düzeyde eğitim faaliyetleri yürütülmekte, halkta hayvan bilinci oluşturma faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Sahipsiz hayvanların kontrol altında tutulması için bakımevlerine yerleştirilemeyen hayvanlara ötenazi işlemi gerçekleştirilmektedir.

6) İspanya

Sokak hayvanlarının kontrolüne ilişkin kapsamlı yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak mevzuatın uygulanması noktasında önemli derecede aksaklıklar görülmektedir. Bu durumun bir yansıması olarak, söz konusu ülkelerde sokak hayvanlarının kayıt altına alınması ve tanımlanması zorunlu olmasına rağmen, ulusal düzeyde bu şartların tam olarak karşılanmadığına ve yetkili otoritelerin denetimlerini etkin olarak gerçekleştirmediklerine rastlanmaktadır. Kısırlaştırma programlarının uygulanması ise yetkili otoritelerin maddi ve altyapısal yetersizleri dolayısıyla henüz yeterli bir seviyeye ulaşmamıştır.

7) Hindistan

Ülkede başıboş köpekler büyük bir sorundur. Ülkede çöp yığınları da fazla olduğundan başıboş köpekler sokaklardaki çöplerden beslenmektedir. Bu yoğunluk nedeniyle sahipsiz köpeklerin itlafı kolaylıkla yapılabilmektedir. İçi su dolu bir tank içinde, bir tür römorkta tutularak, elektrik uygulanarak itlaf edilmektedir.

8) İtalya

1991 yılına kadar sahipsiz hayvanlar sorununu çözmek için kullandığı yöntem hayvanların yakalanması ve akabinde öldürülmesi olmuştur. 1991 yılında yürürlüğe giren yasa ile bu politikaya son verilmiştir. Sahipsiz hayvanların sayısını kontrol altına almak için cerrahi kısırlaştırma yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca 2004 yılında yürürlüğe konulan Kanun ile hayvanlara karşı işlenen suçlara ağır yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Hayvan sahiplerinin hayvanlarını terk etmesi durumunda bir yıla kadar hapis ve 10.000 € para cezasına kadar yaptırım uygulanmaktadır. Hayvanları gereksiz yere öldürmenin ya da kötü muameleye tabi tutmanın ise 18 ay hapis ve 15.000 € para cezası bulunmaktadır. (IV. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları, 30 Mart-1 Nisan 2018, Antalya.)

III. BÖLÜM

A) KANUN TASLAĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1) Kanun teklifinin “Genel Gerekçe” kısmında, eski yasanın hak temelli değil, koruma temelli bir ruha sahip olduğunu, bunun ise değiştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu sebeple verilen teklif ile “Hayvanları Koruma Kanunu”nun adının değiştirilerek yeni kanunun isminin “Hayvan Hakları Kanunu” olması talep edilmiş; hayvanları “hak temelli” ele alan düzenlemeler yapılması talep edilmiştir.

Değerlendirmemiz; İlk bakışta basit bir kelime farkı gibi gözükse de, aslında çok önemli bir perspektif farkını yansıtan ideolojik bir kavramdır. Öncelikle dikkat edilmeli ki, Kanun “Hayvanları Koruma” Kanunu olması yerine “Hayvan Hakları” Kanunu olması, varoluş düzlemindeki hiyerarşik yapıya bir itirazı ifade etmektedir. Bu talep temelde insan ile hayvanların eşitliği düşüncesine dayanmaktadır. Türk toplumunun, dininde, kültüründe, geleneğinde Eşref-i Mahlûkat olarak tanımlanan insan, “hak temelli” bir söylem ile hayvanlarla aynı konuma sahip bir varlık olarak tanımlanmak istenmektedir.

Hem geleneksel hem de modern dönemler boyunca varlık, hiyerarşik bir yapıya sahiptir ve bu hiyerarşide, geleneksel düşüncede en üstte Tanrı; modern düşüncede ise insan bulunmaktadır. Daha sonra sırasıyla hayvanlar, bitkiler, cansız varlıklar gelmektedir. Bu hiyerarşik yapıda geleneksel düşüncede insan, “eşref-i mahlûkattır”. Yeryüzü ve üzerindeki nimetler, insanın hizmetine sunulmuştur. İnsan bu nimetlerden istifade edecektir. Ancak insana verilen bu yetki sınırsız bir yetki değildir. İnsanın çevreye karşı bir sorumluluğu vardır.

Ayrıca taslak metinde, referans gösterilen “Evrensel Hayvan Hakları Beyannamesi” vb. metinlerle ilgili bir kavramsal yanıltma da söz konusudur. Beyannamede geçen ifade refah (welfare) kavramıdır. Bu kavram hak (right) kavramından ayrı bir anlayışı ifade eder. Hayvan çalışmaları literatüründe hayvan hakları ve hayvan refahı iki ayrı yaklaşımı ifade eder. Hayvan hakları savunucuları, hayvanların her türlü kullanımlarına karşıdırlar ve hayvanların da insanlar gibi başkalarının yararına feda edilemeyecek haklara sahip olduklarını, bu hakların da hem ahlaki hem de hukuki açıdan korunması gerektiğini vurgularlar. Hayvan hakları, hayvanların insanlar gibi vazgeçilmez çıkarları olduğu anlamına gelir. Bu yaklaşımın savunucuları hayvanlara eşya gibi muamele edilmesini engellemeye, hayvanların da “kişi” olarak tanınıp, hukukun korunması altına alınmasını sağlamaya çalışmaktadırlar.

Hayvan refahı ise hayvanların sürdürdüğü yaşam kalitesini yansıtan bir tanımlama olup, hayvanın zihinsel ve fiziksel sağlık durumunu, mutluluğunu ve uzun yaşam gibi özelliklerini içermektedir. Eğer hayvanın doğuştan hakları olduğu varsayımı kabul edilirse, taslak metinde yer alan kısırlaştırma eylemi de bir süre sonra şiddet eylemi olarak tanımlanacak ve böylece kısırlaştırma yasaklanacaktır. Kaldı ki bu durum tasarının çelişkisidir. Çünkü kısırlaştırma da bir tür şiddettir.

Metinde hayvanlar için “hak sahibi” olarak tanınmaları istenirken “sorumluluk” ile ilgili bir şeyden bahsedilmemektedir. Hak ile sorumluluk, birbirinden ayrılamaz. Hak sahiplerinin sorumlulukları da vardır. Ancak burada tek taraflı bir uygulama söz konusu olup, hak verilmesi ama sorumluluk alınmaması önerilmektedir.

Sonuç olarak, **“hak” temelli bir yaklaşım yerine “emanet” temelli bir yaklaşım, hem insanlar hem de hayvanlar için daha sağlıklı bir çerçeve oluşturacaktır.** İnsan doğada yaşayan, doğayı ve diğer

canlıları yöneten, şekillendiren bir varlıktır. Bu onun sorumluluğudur. Yani ona bir emanettir. Eğer doğaya ve hayvanlara bir emanet olarak bakılırsa ne doğa ve hayvanlar tahribata uğrayacak ne de insan ile hayvan eş tutularak yeni sorunlar ortaya çıkacaktır.

2) Madde 5'in gerekçesine göre "insanların yaşayan tüm canlılara karşı, çektikleri acıyı hafifletme ya da engelleme gibi ahlaki bir yükümlülüğü vardır". Burada belirtilen ifade doğrudur. Mümkün olduğunca bir insan bu ilkeyi yerine getirmeye çalışmalıdır.

Değerlendirmemiz; Ancak burada pratikte var olan bir sorunun görmezden gelinmesi söz konusudur. Günümüzde özellikle başıboş sokak köpekleri sebebiyle milyonlarca insan bu köpekler tarafından ısırılmakta, saldırıya uğramakta veya korkutulmaktadır. 1998 yılı verilerine göre yılda 10 milyon ısırma vakası kayıtlara geçmektedir. Kayıtlara geçmeyen veya geçemeyenler hariçtir. Ayrıca Kanun taslağında da (Madde 11) ifade edildiği gibi son yıllarda köpek popülasyonunun artmasına binaen bu ısırma vakasının çok daha fazla arttığını söyleyebiliriz.

Önerimiz; Bu madde kapsamında tüm canlılar denilecekse, buna başıboş sokak köpeklerinin neden olduğu korku ve acılardan kurtarılması gereken insanlar da dâhil edilmelidir.

3) Madde 6'da sokaklara salınan hayvanların başına gelen olumsuzluklar bir bir sayılırken, "hayvanların trafik kazaları neticesinde sakat kalmalarından" bahsedilmektedir. Yine aynı maddede, hayvanların bakımlarından sorumlu olan idari makamların sorumlulukları hatırlatılmıştır. Uzun bir gerekçe ihtiva eden 6. Maddede son olarak da "toplular yaşam mekanlarında" yaşayan evcil hayvanların mağduriyetine değinilmiş, apartman yönetim planlarındaki hayvan yasağının, mevcut yasadan daha üstün tutulduğunu, bu yasak çerçevesinde komşuların şikayeti sonucu evcil hayvanların sokaklara terkedilmek zorunda kaldığını; bu problemin de aralarında başka problem olan insanların birbirini zora düşürmek için hayvanlar üzerinden hesaplaştığı ve bu sebeple "doğal yaşam ortamını insan yüzünden terk etmiş" masum hayvanların sokakta kaldığı ifade edilmektedir.

Değerlendirmemiz; Madde gerekçesinde hayvanların trafik kazaları neticesinde sakat kalmalarından bahsedilmektedir. Ancak bu kazalar tek taraflı değildir. İnsanlar da bu kazalardan olumsuz etkilenmektedir. İnternette yapılacak küçük bir tarama, başıboş sokak hayvanları yüzünden kaza yapan, sakat kalan veya ölen insanlar olduğunu göstermeye yetmektedir. Dolayısıyla tek taraflı bir mağduriyetten bahsetmek mümkün değildir.

İkinci olarak, hayvanların bakımından sorumlu olan idari makamlara sorumluluğu hatırlatılmaktadır. Ancak burada sadece idari makamlar sorumlu tutulmamalıdır. Madde 5'de de ifade edildiği gibi "gönüllü kurumlar ve kişiler olmaksızın" bu sorunların çözülmesi mümkün değildir. Eğer burada gönüllü kurumlar (STK'lar) ve gönüllü kişiler de paydaş olacaksa, onlar da taşın altına elini koymalı ve sorumluluğu idari makamlarla paylaşmalıdır. Çünkü yerel idari makamların böylesi büyük bir popülasyonun hem kuruluş hem gıda hem de tedavi masraflarını karşılaması çok mümkün görünmemektedir.

Ayrıca site, apartman vs. gibi toplu yaşam alanlarında, kişinin eğer alerjik bir sorunu yoksa insanları rahatsız etmeyen kedi, kuş, balık gibi hayvanların yaşamasına kimse itiraz etmemektedir. Asıl sorun apartmanda köpek beslenmesi ve köpeğin yerli yersiz havlamasıyla komşuları rahatsız etmesindedir. Sesten rahatsız olanların dışında kedi-köpek fobisi olanlar veya alerjisi olanlar da rahatsız

olabilmektedir. Ancak yine de bu madde kapsamında sadece köpek devre dışı bırakılırsa sorunun önemli ölçüde aşılabacağı düşünülmektedir. Ayrıca gerekçede örnek verilen iki kişi arasındaki başka bir problemden kaynaklı husumetin hayvanları mağdur etmesi meselesi, son derece uç bir örnektir. Medyaya veya sosyal medyaya yansıyan haberler daha çok köpeklerin komşuları rahatsız etmesi neticesinde meydana gelmektedir.

Teklif edilen bu madde, apartmanda hayvan bakımına ilişkin yasakları devre dışı bırakacağı, hayvanlar konusunda alerjik vb. hassasiyeti bulunan kişileri dikkate almayacağı için, pek çok toplumsal soruna yol açacaktır. Bu sebeple bazı yaşam alanları için bu yasak devam etmelidir. Bu şekilde ancak Kat Mülkiyeti Kanunu Madde 18’de yer alan, “Kat malikleri, gerek bağımsız bölümlerini, gerek eklentileri ve ortak yerleri kullanırken doğruluk kaidelerine uymak, özellikle birbirini rahatsız etmemek, birbirinin haklarını çiğnememek ve yönetim planı hükümlerine uymakla, karşılıklı olarak yükümlüdürler.” hükmü uygulanabilir.

Yine Türk Medeni Kanunu 737. maddede yer alan, “Herkes, taşınmaz mülkiyetinden doğan yetkileri kullanırken ve özellikle işletme faaliyetini sürdürürken, komşularını olumsuz şekilde etkileyecek taşkınlıktan kaçınmakla yükümlüdür. Özellikle, taşınmazın durumuna, niteliğine ve yerel âdete göre komşular arasında hoş görülebilecek dereceyi aşan duman, buğu, kurum, toz, koku çıkartarak, gürültü veya sarsıntı yaparak **rahatsızlık vermek yasaktır.**” hükmü ile taslakta yer alan 6. madde hükmü çelişmektedir.

Madde gerekçesinde de belirtilen, oldukça problemlili ve son dönemlerde yaygınlaşan bir söyleme de dikkat çekmek gerekir. “Doğal yaşama ortamını insan yüzünden terk etmek zorunda kalmış” hayvanlar ifadesi veya sosyal medyada yer alan bir ifade olarak “doğal yaşam alanlarına sokaklar, caddeler, evler inşa ettiğimiz” hayvanlar ifadesi çok yanlış bir ifadedir. Bu ifade doğanın aslında hayvanlara ait olduğunu, biz insanların ise “işgalci” konumunda olduğunu ileri sürmektedir. Oysa insanlık uzaydan veya başka bir yerden gelmedi. Çok uzun bir zaman diliminden beri diğer canlılarla bu yaşamı paylaştı, paylaşmaya da devam etmektedir. Dağda, bayırda, ormanlarda köpek ve kedi görmemiz çok olası değildir. Onlar insanların olduğu yerlere gelirler. Çünkü yabani değil, evcil hayvanlardır. Bu sebeple biz insanlar nereye bir yerleşim kuracak olursak, kedi-köpek gibi evcil hayvanlar bu yerleşim yerine geleceklerdir. Bu sebeple insanları “hayvanların dünyasını işgal eden dış güçler” olarak tanımlamak son derece yanlış bir duruma işaret etmektedir.

4) Madde 8’de, hayvan hakları konusunda yerel yönetimler sorumluluklarını yerine getirmediklerinde, yaptırım mekanizması öngörülmüştür. Benzer şekilde madde 15’de de yerel yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirmelerini amaçlayan ifadeler kullanılmaktadır.

Önerimiz; Bu noktada sorumluluk, sadece yerel yönetimler ve idari makamlara verilmemeli, bu sorunun çözümünde paydaş olanlar da sorumluluk almalıdırlar.

5) Madde 9’da, “maddenin kapsamı tüm hayvanları kapsayacak şekilde genişletilmiştir” şeklinde bir öneri getirilmektedir.

Değerlendirmemiz; Madde kapsamı genişletilmektedir. Ancak her hayvan türünün özel şartları, durumları vs.leri göz önünde bulundurulmadan çok fazla genel olacak bir tanımlama, öngörülemeyen

başka sorunlara yol açabilecektir. Nitekim Madde 12’de “tehlikeli hayvanlar” ifadesi ile hayvanların özellikleri, nitelikleri vs.nin ayrı ayrı dikkate alınması gerektiği görülmektedir.

6) Madde 12’de, Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi, “Kas ve çene yapılarının güçlü olan Pitbull Terrier, Japanese Tosa gibi tehlikeli ırktan hayvanları üretmek; sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak; takas etmek, sergilemek ve hediye etmek” şeklinde değiştirilmiştir. Bu hususla ilgili olarak Meclis Komisyonu Raporu’nda, “Sürecin doğru yönetilebilmesi için, “yasaklı ırk” kavramı ve algısı yerine “tehlikeli ırk” vurgusunun yapılması daha uygun olacaktır. Tehlike” kavramının kamuoyunda yanlış yorumlanmaması ve doğru şekilde ifade edilmesi için bu ırkların “kas ve çene yapılarının güçlü olduğu”na atıfta bulunulmalıdır. 5199 sayılı Kanunun hükümleri gereği el konularak halihazırda belediyelere ait geçici bakımevlerinde tutulmakta olan tehlikeli ırk kapsamındaki köpekler, yeni düzenlemeyle tanımlanacak muayenelerden geçirildikten sonra sahiplerine iade edilmeli, sahiplendirme programına dahil edilmeli, sahiplendirilemeyen ya da yeni hükümler çerçevesinde sahiplendirilmesinde sakınca görülen hayvanlar, bu amaçla kurulacak rehabilitasyon merkezlerine nakledilmelidir.” denilmiştir.

Değerlendirmemiz; Yukarıdaki taslak madde kanunlaştığı takdirde, “yasaklı ırk” kavramı ve algısı yerine “tehlikeli ırk” kavramı getirilerek yasaklı olan hayvanlar bir şekilde sahiplerine teslim edilecek ve bunlar toplumun güvenliğini tehdit etmeye devam edecektir.

7) Madde 13’de, “İl Hayvanları Koruma Kurulu’nun isminin, kanunun ismine uygun olarak ‘İl Hayvan Hakları Koruma Kurulu’ olarak değiştirilmesi” önerilmiştir.

Önerimiz; İnsanın yaratılmışlar içerisindeki merkezi/üstün konumu gereği kanun, “Hayvanları Koruma Kanunu” olarak kalmalıdır. Bu kanun adı değişse de aynı kalsa da; insanın merkeziliği kabul edilse de edilmese de bu yasayı değiştirme gücü ve uygulama yetkisi insandadır. Bu sebeple insan merkezi/üstün varlıktır.

8) Madde 16’da, Yerel hayvan hakları görevlilerinin görevleri belirtilmiştir.

Önerimiz; Tasarıda yerel hayvan hakları görevlilerinin sorumluluğu tespit edilmemiştir. Başboş sokak hayvanlarının verdiği zararlardan bu kişiler de sorumlu olmalıdır.

9) Madde 19’da, “Hayvanlara çarpan ya da zarar veren sürücülerin ehliyetlerine bir yıl süreyle el konulması düzenlenerek sürücülerin hayvanlar konusunda daha hassas ve dikkatli olmaları amaçlanmıştır” denilmektedir.

Önerimiz; “Hayvanlara çarpan ya da zarar veren” ifadesi “bilinçli olarak hayvanlara çarpan veya zulmetmek amacıyla zarar veren” şeklinde değiştirilmelidir. Çünkü hiçbir sürücü kolay kolay hayvanlara bilinçli olarak çarpmaz. Çarpma sonucunda aracı zarar gördüğü için kendisi de kayıp yaşamaktadır.

Karayolları Trafik Kanunu 118 inci madde beşinci fıkraya göre, ancak ölümle sonuçlanan trafik kazalarına asli kusurlu olarak sebebiyet veren sürücülerin sürücü belgeleri bir yıl süreyle geri alınmaktadır. İnsana çarpmanın ehliyete el koyma gibi bir cezai yaptırım getirmediği yürürlükteki mevzuata karşın hayvana çarpmanın böyle bir cezai yaptırım getirmesi, kamu vicdanını rahatsız edecek ve belki de bu sebeple hayvana çarpan sürücülerin yakalanmamak için çarptıkları hayvanları kaza

mahallinde bırakıp kaçmasıyla sonuçlanacaktır. Bu durum ise hayvanlar açısından daha da olumsuz bir duruma neden olacaktır.

10) Madde 21’de, 6’ncı maddenin birinci fıkrasına aykırı hareket edenlere idari para cezası yerine hapis cezası verilmesi hüküm altına alınmıştır. Yine aynı maddede yayın organlarında, eğitim kuşaklarında hayvan ve doğa sevgisi aşılacak programlara yer verme ile ilgili öneri ve yaptırımlar ele alınmaktadır.

Değerlendirmemiz; Eylemin kabahat değil de suç olarak tanımlanması, zaten yükü ağır olan mahkemelere birçok yeni dosyanın gelmesine neden olacaktır. Eylemin kabahat olarak tanımlanması neticesinde idari birimler tarafından kesilecek ceza ile süreç hızlı bir şekilde tamamlanırken, ceza olarak tanımlanması durumunda adli birimlere yönlendirilecek ve adli birimlerin iş yükü daha da artacaktır. Ülkemizde hapishanelerin doluluk oranları da dikkate alınırsa belki de bu eylem sadece sosyal medyaya yansıyan olaylar haricinde adliye gelmeyecek, görmezden gelinecektir. Bu sebeple suç olarak tanımlanmak yerine kabahatin cezası arttırılabilir ve tekrarı halinde aşamalı bir şekilde daha da yükseltilebilir. Hapis cezasının Türk Ceza Kanunu dışında düzenlenmesi de doğru değildir.

B) ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- Başboş sokak hayvanlarının sayı olarak çok oluşu aslında büyük ve öncelikli bir problemdir. Bu kapsamda meydana gelen sorunların çözümü için ülkemiz şartlarının göz önünde bulundurulduğu ve bilimsel yöntemlerle hazırlanarak popülasyonun kontrol altına alınmasını amaçlayan “başboş sokak hayvanları popülasyonunun kontrol altına alınmasına yönelik bir yönetim programının” hazırlanması gerekmektedir. Yapılacak olan düzenlemelerde veterinerler, doktorlar, biyologlar gibi görevlilerin bilimsel ve teknik görüşlerinin dikkate alınması gerekmektedir.
- Başboş sokak hayvanları popülasyonu yönetim sistemine yönelik oluşturulan plan ve program da bir ulusal politika haline getirilmeli, sağlık, eğitim, çevre, kırsal kalkınma gibi ulusal politikalara entegrasyonu sağlanarak mevcut koşullara uyulanmalıdır. Örneğin, başboş sokak hayvanlarının durumu tek bir açıdan değerlendirilmeyip sağlık veya çevre gibi politikalarla birlikte kabul edildiğinde, programın uzun vadeli başarısının daha mümkün olacağı değerlendirilmektedir.
- Sahipsiz köpeklerden devlet (valilik veya belediyeler) sorumlu olmalı, öncelikli olarak sokaklardaki şikayete konu olan saldırgan ve sürü halinde gezerek insanlara zarar veren hayvanların acilen toplatılarak rasyonel çözümlerin bulunması gerekmektedir. Veterinerlik fakülteleri ile işbirliği yapılarak kısırlaştırılmalı, aşırı saldırgan ve zararlı olanlar Avrupa’da olduğu gibi uyutulmalı, sağlıklı ve zararsız olanlar barınaklara ya da hayvan çiftliklerine yerleştirilmelidir. Yeni kanun teklifi ile insanların can ve mal güvenliği hiçe sayılarak, başboş dolaşan hayvanların hayvan barınaklarında sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerini aldıktan sonra tekrar sokaklara salınmasına devam edilecektir.

Bu nedenle **mevcut Kanundaki 6. Madde tekrar düzenlenmelidir. Maddenin dördüncü fıkrasında yer alan “Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır.” hükmü insanların can ve mal varlıklarına ciddi tehdit oluşturmaktadır.**

- Sahipsiz sokak hayvanlarına yönelik çalışmaları uygulayacak olan yerel yönetimler de mevzuat düzenlemesine yönelik çalışmalara dâhil edilmeli ve sivil toplum kuruluşlarının ve yurttaşların katılımını sağlayacak bir düzenlemenin yapılmasına özen gösterilmelidir. Ancak bununla birlikte düzenlemede yetki ve sorumluluk dengesinin sağlanmasına da dikkat edilmelidir. Diğer ülkelerin, mevzuat, yapı ve yönetim programlarındaki deneyimlerin paylaşılması programın hazırlanmasına yardımcı olabilir. Ancak, **kendi kültürümüze uygun olmayan kanunların veya programların aktarılmasını önlemek için dikkatli olunması gerekmektedir.**
- Program dahilinde yürütülen kısırlaştırma ve aşılama faaliyetlerinin kırsal alanlarda ve köylerde de Bakanlık, İl Özel İdaresi gibi kuruluşlarca yapılarak sistem bütünlüğü sağlanmalıdır. Ayrıca sahipsiz kedi ve köpeklerin bir bölgeye yığılmasını önleyecek düzenlemeler yapılmalıdır.
- Bu kapsamda başıboş sokak hayvanlarına yönelik oluşturulan programın, bakanlıklardan, yerel yönetimlere hatta saha çalışanlarına ve hayvan sahiplerine kadar her seviyede sıkı bir şekilde uygulanabilmesi için etkili bir yönetim yapısına sahip olunması gerektiği değerlendirilmektedir. Ayrıca bu kapsamda gerçekleştirilecek eylemler için sorumlulukların açık bir şekilde tanımlanması ve sorumlulukların net bir şekilde tahsis edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan da yetki ve sorumluluk dengesinin sağlanmasına özen gösterilmelidir.
- Başıboş sokak hayvanlarına yönelik yürütülen çalışmalar sırasında veteriner hekimlerin ve yerel yönetimlerde ayrı bir veteriner hizmetleri biriminin bulunmasının önemli olduğu ve bu kapsamda daha etkin bir hizmet sağlanması için her belediyede veteriner hizmetleri biriminin ve ilgili birimlerde de yeteri kadar veterinerin görev yapmasına dikkat edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Ayrıca başıboş hayvanlara yönelik konularda bu meslek grubunun bilgi, birikim ve tecrübesinden yararlanmak amacı ile karar mekanizmasına katılımının sağlanması önemlidir.
- Başıboş sokak hayvanlarına yönelik beslenme, aşılama, hatta barınak hizmeti veren hayvan dernekleri bulunmaktadır. Barınaklar köpek çiftliği şeklinde olabilir, barınakların denetimi sorumluluğu hayvan hakları dernekleri ve belediyelere ait olmalı, bunlar için mali kaynak ayrılmalıdır. Ancak başıboş sokak hayvanlarının kontrolüne yönelik çalışmalar yapılırken yetkili olmayan kişiler tarafından kontrol dışı hayvan koruma hareketlerinin ortaya çıkmaması gerekir. Bu kapsamda derneklerle yerel yönetimler arasında iletişim kopukluğu olmamasına ve işbirliği içinde çalışmaların yürütülmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Derneklerin yapmış olduğu çalışmalar yerel yönetimlerin programlarına dahil edilerek gerekli denetimler yapılmalıdır.
- Sahipsiz sokak hayvanlarının birçoğu sokakta doğmamakta, aksine sokaklara bırakılmaktadır. Kimi zaman sahipleri tarafından köpeğin kendisine uygun olmaması, davranışlarından rahatsız olunması, beklediği gibi bir köpeğinin gelmemesi, köpeğini eğitememesi, tatil yöresinde alınan köpeğin tatil bittiğinde orada bırakılması gibi birçok sebeplerle evde veya iç ortamlarda beslenmeye başlanan hayvanlar sokağa atılmaktadır. Ayrıca bazı belediyeler tarafından da başka belediyelerin sınırları içine bırakılan sokak köpekleri olduğu da bilinmektedir. Bu kapsamda gösteriş veya eğlence amaçlı hayvan sahiplenilmesinin engellenmesi amacıyla caydırıcı cezai yaptırımların uygulamaya konulması elzemdir.
- Pet shoplar ve hayvan satışı yapan çiftlikler denetlenmeli, buralardan yapılan evcil hayvan satışının kontrol altına alınması gerekmektedir.
- 5199 sayılı Kanun ile Uygulama Yönetmeliği gereğince sahipsiz hayvan yönetim süreci “topla, kısırlaştır, aşıla, işaretle, geri bırak” şeklindedir. Ancak ülke genelinde uygulanan bir işaret ve

kayıt sistemi bulunmamaktadır. Bu sebeple her belediyenin ve yetkili organın ulaşabileceği bir kayıt sistemi ile tüm yerel yönetimler tarafından uygulanan bir işaret sistemi bulunması daha faydalı olacaktır. Diğer bir deyişle kayıt sistemi tüm hayvanlarda zorunlu olmalı ve uygulamasının sıkı takibi yapılmalı, aynı zamanda kısırlaştırma ve mikroçip ile kayıt altına alınan hayvanlara yönelik bilgi sistemi tek elden yapılarak takip edilmelidir.

- Barınaktan çıkarılıp sokağa salınan köpeğin sorumluluğu devlete ait olmalı, bu köpek bir insana, bir çocuğa zarar verdiği takdirde mağdurların hukuki olarak karşıda dava açabileceği bir kurum bulunmalıdır. Şu anda başıboş köpekler tarafından zarar gören insanların dava edebileceği, hakkını arayabileceği hiçbir kurum ve kuruluş yoktur. Özellikle mevcut kanun teklifindeki 6. madde ile başıboş köpeklerin sorumluluğu ve verdiği zararlar halkın üstüne atılmış durumda, halk mağduriyet yaşadığında karşısında sorumlu tutacağı kimse bulamamaktadır. Sokakta yaşayan başıboş köpeklerin sorumluluğu resmi bir kurumda olmalı, bunun için gereken kaynak ayrılmalıdır.
- Başıboş köpeklerin bakımı, aşılanması, kısırlaştırılması veterinerlik fakültelerine verilmeli, toplanması ve barınma yerinin temini valiliklere veya belediyelere bırakılmalı, belediyeler ve veterinerlik fakülteleri arasında resmi bir protokol oluşturulmalı, hayvan hakları derneklerine barınaklarda aktif görevler verilmeli, bu derneklerin gelir, gider durumu denetlenerek elde ettikleri gelirlerin hayvanların kısırlaştırılması ve bakımı için kullanılması sağlanmalıdır.
- Türkiye’de satış yapan köpek maması firmaları sıkı bir denetime tabi tutulmalı, bu firmalardan komisyon alan hayvan dernekleri, belediye personeli ve devlet memurları tespit edildiği takdirde gereken idari yaptırımlar uygulanmalı ve bu durum engellenmelidir.
- Evlerde hayvan beslemenin diğer apartman sakinlerinin özel hayatına ve aile hayatına olumsuz bir müdahaleye yol açmaması, onlara rahatsızlık vermemesi için gereken tedbirler alınmalıdır. Bu konuda yasal düzenleme yapılırken, özellikle şehir yaşamında apartman dairelerinde hayvan besleyenlerin, komşularına verdiği rahatsızlık ve bu yüzden çıkan uyuşmazlık ve adli olaylar göz önüne alınmalıdır.
- İnsanların hayvanlara karşı bakış açısının değişmesi ve bilinç düzeylerinin yükseltilmesi önemli bir husustur. Bu itibarla, okullarda verilen hayvanların korunmasına ilişkin teorik bilgilerin yanında sevgi, saygı, sorumluluk gibi birtakım evrensel değerler üzerinde durularak öğrencilerin bunları anlamaları, hayatlarını bu değerlere göre yaşamaları sağlanmalıdır. Bu nedenle, yapılacak yasal düzenlemelerin yanı sıra, eğitim yoluyla toplum bilinçlendirilmeli, aileden başlayarak hayvan sevgisinin, insan-hayvan iletişim ve etkileşiminin sağlanması gerektiği öğretilmelidir. Zira hayvanların, çevrenin doğal birer unsuru oldukları, hayvanların korunmasının çevrenin korunması sonucunu doğuracağı hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalıdır.
- Başıboş sokak hayvanlarının beslenmesi üzerinde önemle durulmalıdır. Sokak hayvanlarının beslenmesi için dışarıya veya çöp kenarlarına bırakılan besinlere dikkat edilmelidir. Ülkemizde yeterli düzeyde denetimlerin yapılmaması sahipsiz sokak kedilerinin gruplar halinde yaşamalarına yol açmaktadır. Bu durum, sahipsiz sokak kedilerinin, çöp konteynırlarına veya dışarıya gelişigüzel atılan çiğ etleri tüketmelerine neden olmakta; tükettikleri çiğ ette mevcut doku kistlerini alarak enfekte olan kedilerde de, zamanla ookistler dışkı ile çevreye saçılarak enfeksiyon zinciri kırılmadan devam etmektedir. Bu husus çevre sağlığını da olumsuz yönde etkilemektedir.

SONUÇ

Ülkemizde hayvan refahına yönelik bir değişiklik yapılacaksa bu değişiklik, ülkenin toplumsal, siyasal, kültürel, dini değerleri göz ardı edilmeden gerçekleştirilmelidir. Yapılacak değişiklik, insan ile hayvanı eşit derecede önemseyen bir bakış açısı ile ele alınmamalıdır. Taslak metin, insanın hayvandan üstün olmadığı, insan ile hayvanın eşit çıkara sahip olduğu felsefesini benimseyen ve hayvanlara kişilik hakkı verilmesi gerektiğini ileri süren görüşün tezahürüdür. Hayvan ile insanın aynı yaşam alanını paylaşmasından kaynaklı olarak sorunlar yaşaması doğaldır. Bu sorunların çözümü, insanın aleyhine hayvanın lehine bir düzenleme yapılarak çözülemez. Bugün başıboş sokak köpekleri, hem insanların canına, hem güvenliğine, hem ekonomisine zarar vermektedir. Devletin asli amaçlarından birisi, vatandaşının can ve mal güvenliğini temin etmektir. Eğer bu can ve mal güvenliği temin edilemezse vatandaş kendi tedbirlerine yönelecektir.

Mevcut yasa tasarısı üzerinde STK'lardan, yerel ve idari makamlardan ve en önemlisi de vatandaşlardan da görüş alarak yeni bir taslak üzerinde çalışmak gerekmektedir. Bu taslak, mevcut hali ile sorunu çözmek yerine insan hakları aleyhine hükümler getirecek, hayvana şiddeti arttıracak bir sürecin de önünü açacaktır. Bu kapsamda insan ve hayvanın doğru konumlandırıldığı, tarihsel olarak kültürümüze daha uygun modellerin yansıtılacağı kanunlara ihtiyaç duyulmaktadır.